

การใช้หลักพรหมวิหารเป็นฐานการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในมวลมนุษย์

Usage principles of Brahnavihara as a base
on creating human relations in humans

พระอธิการสุชาติ จนฺทสโร

อาภการ ปญฺโญ

สมจันทร ศรีปรัชยานนท์

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง

บทคัดย่อ

พรหมวิหารมี 4 ประการ ประกอบด้วย 1) เมตตา หมายถึง ความรักความปรารถนาดี มีไมตรีจิต คิดช่วยเหลือให้มวลมนุษย์ประสบประโยชน์และความสุขทั่วกัน 2) กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์เดือดร้อน 3) มุทิตา หมายถึง ความพลอยยินดี แสดงความชื่นชม เมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี และ 4) อุเบกขา หมายถึง การวางใจเป็นกลาง ที่เที่ยงธรรม

มนุษยสัมพันธ์ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ที่มุ่งให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือประสานงานกัน ให้ดำเนินงานต่างๆ อย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ เทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์อาจแบ่งได้ 2 ระดับ คือ การสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้าน และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร

แนวทางการใช้หลักพรหมวิหารเป็นฐานการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในมวลมนุษย์ ควรใช้หลักเมตตา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ควรใช้กรุณา เป็นฐานให้การสงเคราะห์ ควรใช้มุทิตา เป็นฐานแสดงน้ำใจ และควรใช้อุเบกขา เป็นฐานแสดงความเที่ยงธรรม ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว เพื่อให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัว ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับญาติ เพื่อสร้างความรู้สึกรักความผูกพันความเป็นญาติระหว่างกัน ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างความปรองดองและความร่วมมือในการกิจที่จะต้องทำร่วมกัน ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในองค์กร เพื่อสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพในการทำงานในองค์กร ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อการบังคับบัญชาตามสายงานเป็นไปอย่างมีระบบ และในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อการขับเคลื่อนงานในองค์กรเป็นไปตามวัตถุประสงค์

คำสำคัญ: พรหมวิหาร, การสร้าง, มนุษย์, สัมพันธ์

Abstract

Four Brahnavihara include 1) Mercy means of love, good will, Have a good heart, think to help to give peoples suffer benefit, and happiness all over. 2) Please means of pity, think to help others to give out of suffering. 3) Rejoice means of the of Joy show appreciation, when seeing others get good results. and 4) Stillness means of Neutral, to be fair.

Human relations are relationship between man and man, the purpose is to understand each other well, this will bring cooperation coordination, to perform various tasks by get fruitfully

and effective. Techniques of human Relations can be divided into 2 levels is the relationship between the family, and neighbors and creating relations human in the organization.

How to use Main of Brahmavihara as a base on creating human relations in humanity, should use Metta (main of merciful) as a base give birth good desire, should use Karuna (main of pity) As a base give help, should use Mudita (main of generous) as a base Show gladness, should use Upekkha (main of stillness) as a base show justice on create a relationship of human between family members, in order to warm the family on build a relationship with relatives for create a sense of bond between relatives, in create human relations with neighbors for create harmony and cooperation, in the mission at do together, in create a human relationship with colleagues on organization for build an effective team in work in the organization, in create human relations with bosses for command follow the line of work to be systematic, and in the formation of human relations with subordinates for development in work of organizational give meet the objectives.

Keyword: Brahmavihara, creating, human, relations

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ กลุ่มคนที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมมีทุกเพศวัย ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ เช่น การประกอบอาชีพ การศึกษา ฐานะความเป็นอยู่ เป็นต้น นอกจากนี้ ประชาชนในสังคมยังประกอบไปด้วยกลุ่มต่างๆ เช่น ครอบครัว เครือญาติ กลุ่มผู้ร่วมงาน กลุ่มเพื่อนบ้าน เป็นต้น โดยมีระบบความสัมพันธ์เป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ ซึ่งยึดเหนี่ยวให้เกิดความผูกพันระหว่างกัน สังคมไทยเป็นสังคมหนึ่งของโลก มีอิสระและอำนาจในการดำเนินการภายในสังคม สังคมจะต้องพึ่งพาตัวเองได้ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ และการปกครอง มีอิสระและอำนาจในการปกครองตนเองโดยปราศจากการควบคุมของสังคมอื่น และมีอำนาจควบคุมกลุ่มสังคมย่อยต่างๆ ที่ดำรงชีวิตในอาณาบริเวณดินแดนของสังคม มีวัฒนธรรมเป็นวิถีการดำรงชีวิตทั้งปวงที่มนุษย์ได้จากการเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบไปด้วย วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ทางวัตถุทั้งปวง เป็นต้น และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความรู้ ความเชื่อ คุณธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ เป็นต้น วัฒนธรรมที่กล่าวมานี้เกิดขึ้นโดยการที่สมาชิกดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ ร่วมกัน โดยการเรียนรู้และการถ่ายทอดจากสมาชิกรุ่นหนึ่งไปสู่สมาชิกรุ่นหนึ่ง ทำให้การดำเนินชีวิตร่วมกันของสมาชิกในสังคม มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมของสังคมนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้เขียนจึงได้นำประเด็นเรื่องการใช้หลักพรหมวิหารเป็นฐานการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ในมวลมนุษย มาเขียนแสดงแนวคิด เพราะเห็นว่า หลักพรหมวิหาร อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นคุณธรรมที่ช่วยสร้างความรักและความเข้าใจกันในมวลมนุษย จะทำให้เกิดสันติสุขขึ้นในกลุ่มชนต่างๆ ในสังคมแบบยั่งยืนสืบไป

หลักพรหมวิหารธรรม

หลักพรหมวิหาร หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ เป็นหลักธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักและกำกับความประพฤติให้เป็นไปโดยชอบ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์ทั้งหลายโดยชอบ องค์ประกอบของพรหมวิหารมี 4 ประการ คือ

1. เมตตา ความรักใคร่ ปราบปรามดี มีเมตตจริต ต่อมวลมนุษย กล่าวคือปราบปรามให้เขาเหล่านั้นมีความสุข

2. กรุณา ความสงสาร คือ ช่วยเหลือมวลมนุษยชาติให้พ้นจากความทุกข์ ใส่ใจในการปลดปล่อยบาปและความเดือดร้อนของเขาเหล่านั้น
3. มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ก็รู้สึกชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของเขาเหล่านั้น
4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง คือ สิ่งที่จะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา กล่าวคือ มีจิตเรียบตรง เทียงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ไม่เข้าเดิม เมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ก็พิจารณาเห็นการกระทำของเขาเหล่านั้นตามหลักแห่งกรรม คือการกระทำของเขาเอง ว่าเขาเป็นผู้กระทำขึ้น อันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ (สมเด็จพระพุทธปาโมกข์, 240-269/481-577)

ไสว มาลาทอง (2542, น. 139-148) ได้อธิบายองค์ประกอบของพรหมวิหาร ทั้ง 4 ประการ ไว้ดังนี้

1. เมตตา แปลว่า ความรักความปรารถนาดี มีเมตตรียุติ คิดช่วยเหลือให้ทุกคนในโลกนี้ประสบประโยชน์และความสุขโดยทั่วกัน จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของเมตตานั้นอยู่ที่การฝึกอบรมจิตใจของเราเองเป็นสำคัญ คือ ฝึกจิตให้มีความเยือกเย็น มีเมตตาอารีต่อสรรพสัตว์ทั่วหน้าไม่ว่าประเภทใด สัตว์ทุกประเภท มีความรักในชีวิตของตนเสมอเหมือนกันหมด สัตว์ทุกประเภทมีความรักความสุข เกลียดทุกข์เท่าเทียมกันไม่มียกเว้น
2. กรุณา แปลว่า ความสงสาร คือ คิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์เดือดร้อนได้แก่ ใส่ใจที่จะปลดปล่อยบาปและความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง การปฏิบัติเกี่ยวกับกรุณานั้น เริ่มแรกด้วยการปลุกฝังความสงสารผู้ได้รับความลำบากเกิดขึ้นในใจ เมื่อมีคุณธรรม คือ กรุณาในใจแล้ว การแสดงออกย่อมจะเกิดขึ้นตามแต่เหตุการณ์นั้น เช่นการช่วยเหลือคนเจ็บ ช่วยเหลือคนกำพร้าอนาถา ช่วยเหลือคนขาดแคลน
3. มุทิตา ได้แก่ ความชื่นบาน กล่าวคือ ความพลอยยินดีด้วยในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี ข้อมุทิตานี้ เป็นหลักธรรมของผู้มีลักษณะใจกว้างขวาง ยินดีต่อความยินดีของผู้อื่น นับได้ว่าเป็นการกระทำบุญหรือความดีอย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่น นักกีฬาแข่งขันกีฬา เมื่อฝ่ายตรงข้ามชนะ ก็แสดงออกซึ่งความยินดีที่ชนะ ไม่อิจฉาริษยาหรือกลั่นแกล้งคุณธรรมข้อนี้ ยังหมายถึงการให้การสนับสนุนแก่ผู้สร้างประดิษฐ์สิ่งต่างๆ เพื่อประโยชน์แก่สังคมด้วย
4. อุเบกขา ได้แก่ การวางใจเป็นกลาง โดยพิจารณาข้อเท็จจริง กล่าวคือ ในการตัดสินเรื่องใดๆ จะต้องพิจารณาใคร่ครวญด้วยปัญญา มีเหตุผลอย่างถูกต้อง ด้วยความเที่ยงธรรม สามารถใช้สติปัญญาพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง ประกอบด้วยเหตุผล แล้วปฏิบัติลงไปด้วยความเยือกเย็นสุขุมรอบคอบ สามารถดำรงมั่นรักษาความถูกต้องหรือความยุติธรรมไว้ได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักพรหมวิหาร ผู้เขียนสรุปความได้ว่า เมตตา เป็นความรักความปรารถนาดี มีเมตตรียุติ คิดช่วยเหลือให้ทุกคนในโลกนี้ประสบประโยชน์และความสุขโดยทั่วกัน กรุณา เป็น ความสงสาร คิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์เดือดร้อน มุทิตา เป็นความชื่นบาน กล่าวคือ ความพลอยยินดีด้วยในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี และอุเบกขา เป็นการวางใจเที่ยงธรรม พิจารณาข้อเท็จจริงตามเหตุผลที่ถูกต้องก่อนตัดสินใจ

แนวคิดเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์

การติดต่อเกี่ยวข้องกันเพื่อเป็นสะพานทอดไปสู่ความเป็นมิตร รวมทั้งการพัฒนาตนเองให้เป็นที่รักใคร่ชอบพอและได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากผู้อื่น เป็นหลักการสำคัญของมนุษยสัมพันธ์

วิจิตร อวาทะกุล (2539, น. 25) กล่าวว่า มนุษยสัมพันธ์ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ที่มุ่งให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือประสานงานกัน ให้ดำเนินงานต่างๆ อย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ

วินิจ เกตุขำ (2535, น. 17) กล่าวว่า มนุษย์สัมพันธ์ เป็นการติดต่อเกี่ยวข้องกับระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดความรักใคร่ชอบพอ ความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายและดำเนินชีวิตให้ราบรื่น

สมพร สุทัศน์ (2542, น. 3) กล่าวว่า มนุษย์สัมพันธ์ เป็นศิลปะและการปฏิบัติในการใช้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อบรรลุจุดประสงค์ขององค์การหรือจุดประสงค์ส่วนตัว

หลวงวิจิตรวาทการ (2558) ได้แบ่งเทคนิคการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ออกเป็น 2 ระดับ กล่าวโดยสรุปได้แก่

1. การสร้างมนุษย์สัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้าน

เมื่อมนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ ความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องมีเพื่อนและบุคคลที่ต้องเกี่ยวข้องกันตามบทบาทและหน้าที่ทางสังคม ดังนี้

1.1 การสร้างมนุษย์สัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมขนาดเล็กที่สุด และมีความสำคัญที่สุดในการสร้างสมาชิกให้มีคุณภาพ ครอบครัวจะอยู่อย่างมีความสุข บุคคลในครอบครัวจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีตามสภาพและบทบาทของแต่ละคน

1.2 การสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับญาติ มนุษย์ทุกคนมีการสืบสายโลหิตกันเป็นรุ่นๆ ดังนั้น จึงมีญาติพี่น้องตามลำดับชั้น การสร้างความสัมพันธ์กับญาตินั้น ย่อมมีอยู่ทุกครอบครัว เพราะความต้องการพึ่งพา และความรู้สึกที่ผูกพัน ทั้งนี้การจะสร้างมนุษย์สัมพันธ์กันในลักษณะใดนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของความเป็นญาติ

1.3 การสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความอบอุ่นเพราะสมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น มีการแสดงความเคารพตามลำดับอาวุโส การมีเพื่อนบ้านที่ดีจะช่วยให้การดำเนินชีวิตของเรามีความสุขและปลอดภัยยิ่งขึ้น

2. การสร้างมนุษย์สัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การ

มนุษย์ทุกคนต้องมียานพาหนะ มีอาชีพทำให้องค์การใดองค์กรหนึ่ง ซึ่งต้องมีเพื่อนร่วมอาชีพทั้งหญิงและชาย มีผู้บังคับบัญชา มีผู้ใต้บังคับบัญชา โดยทุกคนจะต้องทำงานร่วมกันให้ได้ด้วยดี ดังนั้นทุกคนจะต้องรู้จักที่จะสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ภายในองค์การเพื่อประสิทธิผลของงาน ดังนี้

2.1 การสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในองค์การ ต้องมีความจริงใจ มีน้ำใจกับเพื่อนทุกคน เป็นผู้ที่ร่าเริงแจ่มใส ไม่ทำตัวข่มเพื่อน ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ต่อเพื่อน รับฟังความคิดเห็นของเพื่อน และเข้าใจเพื่อนร่วมงาน

2.2 การสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาเป็นบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่และบทบาทต่อการดำเนินงานของบุคลากรในองค์การ ผู้ใต้บังคับบัญชา ควรต้องเรียนรู้นิสัยของผู้บังคับบัญชา ทำงานให้ดีหลีกเลี่ยงการประจบสอพลอ หาหนทางให้ความคิดของผู้บังคับบัญชาบังเกิดผล ให้ความเคารพยกย่องผู้บังคับบัญชาตามฐานะ ไม่บ่นถึงความยากลำบากต่อหน้าผู้บังคับบัญชา แสดงความขอบคุณเมื่อผู้บังคับบัญชาปฏิบัติต่อเรา สรรเสริญคุณความดีของผู้บังคับบัญชาในโอกาสอันควร

2.3 การสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาในองค์การควรรู้จักควบคุมอารมณ์ ให้อภัยใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และการยกย่องชมเชยและให้รางวัล

จากแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ ผู้เขียนสรุปความได้ว่า มนุษย์สัมพันธ์ คือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ที่มุ่งให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือประสานงานกัน ให้ดำเนินงานต่างๆ อย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ เทคนิคการสร้างมนุษย์สัมพันธ์อาจแบ่งได้ 2 ระดับ คือ

การสร้างมนุษย์สัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้าน และการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การ

การใช้หลักพรหมวิหารเป็นฐานการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในมวลมนุษย

จากหลักพรหมวิหาร 4 และแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างมนุษยสัมพันธ์ดังที่กล่าวมา อาจนำมาเขียนเป็นกรอบบูรณาการร่วมกันในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ได้ ดังนี้

หลักการ	วิธีการ	เป้าประสงค์
การสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาเกิดความอบอุ่นในครอบครัวในครอบครัว	เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้ การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเทียง ธรรมต่อกัน ซึ่งจะเป็นการสร้าง รากฐานแห่งความรักและซื่อสัตย์ต่อ กันที่มั่นคง	
การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับญาติ	เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาสร้างความรู้สึกรู้สึกความผูกพันความเป็น เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้ญาติระหว่างกัน การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเทียง ธรรม ตามสมควรกับสถานภาพของ ความเป็นญาติ	
การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน	เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาสร้างความปลอดภัยและความร่วมมือ เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้ในภารกิจที่จะต้องทำร่วมกัน การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเทียง ธรรม เพื่อแสดงความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ความจริงใจและความเป็นมิตรต่อ เพื่อนบ้าน	
การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาได้สร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพในการทำงานในองค์กร	เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้ทำงานในองค์กร การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเทียง ธรรม ในการสร้างความจริงใจ และ แสดงน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงานในองค์กร	
การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาการบังคับบัญชาตามสายงานเป็นไปผู้บังคับบัญชา	เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้อย่างมีระบบ การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเทียง ธรรม ในการให้ความเคารพยกย่อง ผู้บังคับบัญชาตามฐานะ	
การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาการขับเคลื่อนงานในองค์กรเป็นไปผู้ใต้บังคับบัญชา	เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้ตามวัตถุประสงค์ การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเทียง ธรรม ในการให้กำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับ	

บัญชา ยกย่องชมเชยและให้รางวัล

อธิบายกรอบบูรณาการร่วมกันในการสร้างมนุษยสัมพันธ์

จากกรอบบูรณาการร่วมกันในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ดังกล่าว ผู้เขียนสามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1. หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว อาจเป็นไปในระหว่าง สามีกับภรรยา พ่อแม่กับลูก และพี่กับน้อง เป็นต้น

วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว

1.1 ใช้เมตตา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ชายและหญิง ที่มีฐานะทางการเงิน ฐานะทางสังคม และระดับการศึกษาใกล้เคียงกัน หรือเสมอกัน เมื่อมาอยู่กินร่วมกันฉันท์สามีภรรยา อาจทำให้ต่างฝ่าย ต่างมีความเชื่อมั่น ในความคิดของตนเองสูง ไม่ยอมรับเงื่อนไขของอีกฝ่าย เช่นนี้ อาจทำให้ความสัมพันธ์ของชีวิตสมรสไม่ราบรื่น และอาจถึงการหย่าร้างกันได้ ดังนั้น การใช้เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้คู่ชีวิตของตนเป็นสุข เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดีต่อกันและกัน โดยพิจารณาว่า ความคิดของใคร ในเรื่องใด จะเป็นประโยชน์มากกว่า ก็ควรดำเนินการตามความคิดของผู้นั้น กรณีของพ่อแม่กับลูก และพี่กับน้อง เป็นต้น ก็ดุดเดียวกัน

1.2 ใช้กรุณา เป็นฐานให้การสงเคราะห์ ชายและหญิง ที่มีฐานะทางการเงิน ฐานะทางสังคม และระดับการศึกษา ต่างกันมาก เมื่อมาอยู่กินร่วมกันฉันท์สามีภรรยา อาจทำให้ฝ่ายที่มีฐานะสูงกว่า ช่มหรือดูหมิ่นฝ่ายที่มีฐานะต่ำกว่า เช่นนี้ อาจทำให้ความสัมพันธ์ของชีวิตสมรสไม่ราบรื่น และอาจถึงการหย่าร้างกันได้ ดังนั้น การใช้กรุณา ความสงสารคิดจะช่วยให้คู่ชีวิตของตนไม่ต้องเป็นทุกข์ เป็นฐานให้การสงเคราะห์ด้วยการไม่ดูหมิ่นฝ่ายที่ด้อยกว่า ด้วยการยกย่อง ให้ความจริงใจ ให้อภัยในครอบครัวตามบทบาทที่เธอหรือเขาควรมี กรณีของพ่อแม่กับลูก และพี่กับน้อง เป็นต้น ก็ดุดเดียวกัน

1.3 ใช้มุทิตา เป็นฐานแสดงน้ำใจ ชายกับหญิง เมื่อมาอยู่กินร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ต่างฝ่ายต่างก็จะทำหน้าที่ของตน เช่น ฝ่ายสามี อาจไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว ส่วนฝ่ายภรรยา ก็จัดการงานภายในบ้าน เป็นต้น ซึ่งการทำงานทุกอย่างย่อมประสบความสำเร็จบ้าง ล้มเหลวบ้าง เป็นเรื่องปกติ แต่หากฝ่ายใด ประสบความสำเร็จเป็นพิเศษในการทำงานนั้นๆ เช่น ได้ขึ้นเงินเดือนขึ้นพิเศษ ได้โบนัสพิเศษ ประจำปี หรือได้ผลสัมฤทธิ์จากการทำงานเกิดคาด เป็นต้น อีกฝ่ายหนึ่งก็ควรใช้มุทิตา แสดงความพลอยยินดีเมื่อคู่ชีวิตของตนได้ดี เป็นฐานแสดงน้ำใจต่อกัน ให้กำลังใจกัน กรณีของพ่อแม่กับลูก และพี่กับน้อง เป็นต้น ก็ดุดเดียวกัน

1.4 ใช้อุเบกขา เป็นฐานความเที่ยงธรรม ชายกับหญิง เมื่อมาอยู่กินร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ส่วนใหญ่ยังมีนิสัยเคยชินกับพฤติกรรมเดิมๆ ของตน ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ตรงกับจริตของอีกฝ่ายหนึ่ง จึงทำให้แต่ละฝ่ายมองเห็นอีกฝ่ายว่า มีพฤติกรรมบกพร่อง เช่น สามีชอบดื่มสุรา ภรรยาชอบเล่นไพ่ หากแต่ละฝ่ายไม่ทำให้เป็นกลางแล้ว อาจเกิดการทะเลาะกันขึ้นได้ ดังนั้น ทั้งสามีและภรรยาควรใช้อุเบกขา การทำใจเป็นกลาง เป็นฐานความเที่ยงธรรม โดยพิจารณาตนเองก่อนว่า มีข้อบกพร่องตรงไหนหรือไม่ จึงทำให้คู่ชีวิตมีพฤติกรรมบกพร่อง เช่นนี้ หากพบข้อบกพร่องของตนก็ควรรีบแก้ไข หากไม่พบ และทราบว่าเป็นนิสัยเดิมของคู่ชีวิต ก็ควรทำใจปล่อยวางว่า ทุกชีวิตย่อมรับผลตามพฤติกรรมของตน กรณีของพ่อแม่กับลูก และพี่กับน้อง เป็นต้น ก็ดุดเดียวกัน

วิธีการเหล่านี้ จะเป็นการสร้างรากฐานแห่งความรักและซื่อสัตย์ต่อกันที่มั่นคง ย่อมทำให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ เกิดความอบอุ่นในครอบครัว

2. หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับญาติ อาจเป็นไปในระหว่าง ปู่ ย่า ตา ยาย กับหลาน และลุง ป้า น้า อา กับหลาน เป็นต้น

วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับญาติ

ญาติแต่ละคนย่อมมีสถานะทางเครือญาติ บทบาททางสังคม และฐานความเป็นอยู่แตกต่างกัน บางคนมีชื่อเสียง และร่ำรวย เป็นที่นับถือของคนในชุมชน บางคนไร้อำนาจและชื่อเสียง หาเช้ากินค่ำ มีฐานะยากจน เมื่อเป็นเช่นนี้ ก่อนการสร้างความสัมพันธ์กับญาติ ควรเอาตนเองเป็นตัวตั้ง แล้วมองไปที่ญาติแต่ละคนว่า ญาติคนไหนมีสถานภาพความเป็นอยู่ดีกว่า หรือใกล้เคียงกันกับเรา และญาติคนไหนมีความเป็นอยู่ด้อยกว่าเรา และใช้วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับญาติ ดังนี้

2.1 ใช้เมตตา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี

ญาติคนไหนมีสถานภาพความเป็นอยู่ดีกว่า หรือใกล้เคียงกันกับเรา เราก็ควรใช้เมตตา ความรักใคร่ เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดีต่อญาติ ด้วยการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ หรือมีคุณค่าต่อญาติ เช่น การรู้จักแบ่งปันอาหารที่ดีพิเศษ การรู้จักพูดจาให้เกียรติ การให้ข้อเสนอแนะตามที่ญาติร้องขอ และการให้ความเคารพตามศักดิ์หรือสถานะความเป็นญาติ

2.2 ใช้กรุณา เป็นฐานให้การสงเคราะห์

ญาติคนไหนมีความเป็นอยู่ด้อยกว่าเรา ต้องหาเช้ากินค่ำ มีฐานะยากจน หรืออยู่ในฐานะต้องพึ่งอาศัยผู้อื่นจึงจะดำรงตนอยู่ได้ การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับญาติดังกล่าวนี้ ต้องใช้กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้ญาติพ้นทุกข์ เป็นฐานให้การสงเคราะห์ ด้วยการจัดหาปัจจัยเพื่อการบริโภคให้ตามสมควร การพูดเสริมแรงจิตใจให้สู้ชีวิตต่อไป การแนะนำอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดของญาติ และวางแผนเหมาะสมกับความเป็นเครือญาติที่ดี ไม่ยกตนข่มญาติ

2.3 ใช้มุทิตา เป็นฐานแสดงน้ำใจ

มนุษย์ทุกคนล้วนตกอยู่ในโลกธรรม 8 คือ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ มีสุข มีทุกข์ ได้รับการสรรเสริญ และถูกนิโทษ ดังนั้น เมื่อญาติของเรา คนใดได้รับโลกธรรมที่น่าพอใจ คือ มีลาภ มียศ มีสุข หรือได้รับการสรรเสริญมากขึ้น หรือเป็นพิเศษ เราควรใช้มุทิตา แสดงความพลอยยินดีเมื่อญาติได้ดี เป็นฐานแสดงน้ำใจ ด้วยการให้คำชื่นชมยินดี ให้ของขวัญ หรือให้ช่อดอกไม้ เพื่อแสดงน้ำใจยินดีในความสำเร็จของญาติคนนั้น

2.4 ใช้อุเบกขา เป็นฐานความเที่ยงธรรม

มนุษย์ทุกคนที่เป็นปุถุชน มีกิเลสห่อหุ้มจิตใจ ย่อมมีการกระทำที่ถูกต้องตามกติกาสังคมบ้าง ไม่ถูกต้องบ้าง แล้วแต่กิเลสที่ห่อหุ้มจิตใจพาไป ดังนั้น เมื่อบุคคลพบว่า ญาติของตนคนใดประพฤติตนผิดพลาด ผ่าฝืนกติกาสังคม จะต้องได้รับโทษตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายของสังคมนั้น ควรต้องใช้อุเบกขา การวางใจเป็นกลาง เป็นฐานความเที่ยงธรรม เพื่อรักษาความถูกต้องของสังคมไว้ การช่วยเหลือญาติที่กระทำผิดกติกาสังคมในทางที่ไม่ถูกต้อง อาจจะถูญาติคนอื่น ๆ และคนในสังคมประณาม หรือสาปแช่งได้ หรือการแสดงอาการซ้ำเติมญาติผู้กระทำผิด ก็ไม่ใช่ลักษณะของคนดี เช่นนี้ จึงควรปล่อยให้เป็นไปตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมในสังคม

หากบุคคลแสดงปฏิสัมพันธ์ตามสมควรกับสถานภาพของความเป็นญาติ ย่อมทำให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ ได้สร้างความรู้สึกความผูกพันความเป็นญาติระหว่างกัน

3. หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน อาจเป็นไปในระหว่าง ผู้นำชุมชนกับบุคคลในชุมชน และผู้มีสถานภาพทางสังคมเช่นเดียวกัน

วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

เพื่อนบ้านเป็นบุคคลที่มีที่พักอาศัยในหมู่บ้านหรือชุมชนเดียวกัน เพื่อนบ้านที่ดีเหมือนเป็นมิตรแท้ที่จะเกื้อกูลกันในการเงิน คอยเตือนกันเรื่องความปลอดภัย ให้กำลังใจกันในด้านชีวิตครอบครัว และให้เกียรติกันอย่างไรก็ตาม เพื่อนบ้านแต่ละคนย่อมมีสถานภาพทางสังคม และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ไม่เท่ากัน เช่น บางคนมีสถานภาพเป็นผู้นำ มีฐานะร่ำรวย แต่บางคนเป็นชาวบ้านที่ยากจน ดังนั้น การที่เราจะสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ควรเลือกวิธีการ ดังนี้

3.1 ใช้เมตตา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี

เพื่อนบ้านที่มีสถานภาพทางสังคม หรือมีฐานะทางการเงินเหนือกว่า หรือเสมอกันกับเรา สภาพการเช่นนี้เราไม่ต้องใช้กรุณา ในการสงเคราะห์แต่อย่างใด แต่ควรใช้เมตตา ความมีเมตตจริต เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดีต่อเพื่อนบ้านนั้น เช่น เห็นเพื่อนบ้านประมาท ควรเตือนด้วยอุบายวิธีที่เหมาะสม เห็นเพื่อนมีปัญหาขอคำปรึกษา ก็ให้คำแนะนำด้วยไมตรีจิต และร่วมมือกันดูแลความปลอดภัยในหมู่บ้านหรือชุมชนของตน

3.2 ใช้กรุณา เป็นฐานให้การสงเคราะห์

เพื่อนบ้านบางคนเป็นชาวบ้าน มีฐานะยากจน หรือด้อยกว่าเรา สิ่งที่เราควรทำก็คือ เมื่อเห็นเพื่อนบ้านดำเนินชีวิตผิดพลาด เช่น แก่งจ้นด้วยการเล่นการพนัน หรือแก้ปัญหาชีวิตด้วยการดื่มสุรา เป็นต้น เราต้องหาวิธีการห้ามปรามการกระทำเช่นนั้น เตือนเขาให้มีสติ เห็นทางแก้ปัญหา เช่น ช่วยแนะนำอาชีพเสริมรายได้ หรือบอกวิธีแก้ปัญหาต่างๆ ให้เขา เป็นต้น

3.3 ใช้มุทิตา เป็นฐานแสดงน้ำใจ

การดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคล จะต้องสัมผัสสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน เช่น มีการทักทายปราศรัยกัน ช่วยเหลือการทำงานกัน หรือจัดกิจกรรมสาธารณะชุมชนร่วมกัน เป็นต้น ทำให้เกิดความคุ้นเคยกัน ดังนั้น เมื่อเราเห็นเพื่อนบ้านคนใด ประสบความสำเร็จในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้เลื่อนขั้นหรือตำแหน่งในองค์กร หรือประกอบอาชีพเกษตรได้ผลกำไรเกินคาด เป็นต้น

เราควรใช้มุทิตา แสดงความพลอยยินดีเมื่อเห็นเพื่อนบ้านได้ดี เป็นฐานแสดงน้ำใจ ด้วยการไปแสดงความยินดีกับความเจริญของเพื่อนบ้านนั้น และหากมีของขวัญที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความยินดี มอบให้แก่เพื่อนบ้านนั้น ก็จะเป็นสิ่งที่ดียิ่ง เพราะเมื่อเพื่อนบ้านมองดูของขวัญนั้นครั้งใด เขาก็จะนึกถึงเราว่า มีน้ำใจต่อเขา

3.4 ใช้อุเบกขา เป็นฐานความเที่ยงธรรม

โดยปกติ วัดต้องมีกฎวัด เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย เช่นเดียวกัน บ้านก็ต้องมีกฎบ้าน เพื่อให้บุคคลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย และจารีตของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ดังนั้น เมื่อมีผู้ใดฝ่าฝืนกฎดังกล่าว ก็จะถูกลงโทษตามฐานโทษที่ร่วมกันตั้งขึ้น ดังนั้น เมื่อเราทราบว่าเพื่อนบ้านคนใดจะถูกลงโทษเพราะไปฝ่าฝืนกฎดังกล่าว เราควรใช้อุเบกขา วางใจเป็นกลาง ปราศจากความลำเอียงใดๆ เป็นฐานความเที่ยงธรรม ด้วยการไปให้กำลังใจ และแนะนำวิธีแก้ปัญหาตามข้อเท็จจริง โดยไม่เป็นอุปสรรคต่อความเที่ยงธรรม ตามกฎหมาย และจารีตของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น

หากบุคคลมีการแสดงความเอื้อเฟื้อ เพื่อแม่ มีความจริงใจและแสดงความเป็นมิตรต่อเพื่อนบ้าน ตามวิธีการเหล่านี้ ย่อมทำให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ ได้สร้างความปรองดองและความร่วมมือในการกิจที่จะต้องทำร่วมกัน

4. หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในองค์กร อาจเป็นไปในระหว่างเพื่อนที่ทำหน้าที่ต่างกัน และเพื่อนที่ทำหน้าที่เหมือนกัน

วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในองค์กร

การทำงานในองค์กร ส่วนใหญ่จะแบ่งบุคลากรเป็น 2 ระดับ คือ ระดับผู้บริหาร และระดับปฏิบัติการ ดังนั้น วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในองค์กรที่เหมาะสม ควรดำเนินการ ดังนี้

4.1 ใช้เมตตา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี: บุคลากรที่อยู่ในระดับเดียวกัน เช่น เป็นผู้บริหารด้วยกัน หรือเป็นพนักงานระดับปฏิบัติการเหมือนกัน ควรใช้เมตตา การมีจิตเอื้ออาทร เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ด้วยการพูดจาสุภาพให้เกียรติกัน ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อกัน และวางตนเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของตน โดยไม่ยกตนข่มท่าน

4.2 ใช้กรุณา เป็นฐานให้การสงเคราะห์: บุคลากรที่อยู่ในระดับต่างกัน เช่น ระดับผู้บริหารกับระดับปฏิบัติการ ที่ไม่ใช่สายบังคับบัญชาโดยตรง แต่ทำงานในองค์กรเดียวกัน ผู้บริหารควรใช้กรุณา ความสงสาร เป็นฐานให้การสงเคราะห์

เพราะโดยปกติ บุคลากรระดับปฏิบัติการ มักได้ค่าตอบแทนหรือเงินเดือนน้อย อาจมีปัญหาค่าครองชีพบ้าง ผู้บริหารที่อยู่ในองค์กรเดียวกัน หากทราบเช่นนั้น ควรให้การสงเคราะห์ด้วยปัจจัยเครื่องใช้สอยหรือให้คำแนะนำ วิธีการแก้ไขปัญหาขึ้นตามความเหมาะสม ส่วนผู้รับการสงเคราะห์ ก็ควรอนุเคราะห์ช่วยงานตามที่ท่านขอความร่วมมือ

4.3 ใช้มุทิตา เป็นฐานแสดงน้ำใจ: การทำงานในองค์กร บุคลากรแต่ละคน มักจะพยายามทำงานที่ตนได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยดี และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อหวังว่าจะได้รับความดีความชอบ หรือได้ขึ้นเงินเดือนสูงขึ้นเป็นพิเศษ ซึ่งเรียกกันว่า “ได้เพิ่มขึ้นครึ่ง หรือ ได้เพิ่มสองชั้น” ดังนั้น เพื่อนร่วมงานในองค์กรนั้น ควรใช้มุทิตา แสดงความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เป็นฐานแสดงน้ำใจ ด้วยการเข้าไปแสดงความยินดีอย่างจริงใจแก่บุคลากรผู้ประสบความสำเร็จนั้น พร้อมทั้งมอบของขวัญให้เพื่อเป็นสื่อแสดงออกถึงความยินดี

4.4 ใช้อุเบกขา เป็นฐานความเที่ยงธรรม: ในองค์กรหนึ่งๆ ย่อมมีบุคลากรจำนวนมาก มีหลายระดับตามสายบริหารงานและบังคับบัญชา ซึ่งมักจะมีทั้งบุคลากรที่ตั้งใจทำงาน และผู้ไม่รับผิดชอบงาน รวมถึงผู้ที่มีกระทำความผิด กฎเกณฑ์ขององค์กรถึงขั้นถูกสอบสวนลงโทษ ดังนั้น คนที่อยู่ในองค์กรเดียวกันควรใช้อุเบกขา การวางใจเป็นกลาง เป็นฐานความเที่ยงธรรม โดยไม่เข้าเติมผู้กระทำความผิด ควรให้คำแนะนำในทางที่ถูกต้อง และปล่อยให้กระบวนการสอบสวนข้อเท็จจริงดำเนินการไปอย่างเที่ยงธรรม เพื่อรักษามาตรฐานขององค์กรไว้

หากบุคคลได้สร้างความจริงใจ และแสดงน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงานในองค์กรตามวิธีการเหล่านี้ ย่อมทำให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ ได้สร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพในการทำงานในองค์กร

5. หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา อาจเป็นไปในระหว่างพนักงานในองค์กรกับผู้บริหารในแต่ละระดับ วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชามีวิธีการปฏิบัติทั่วไปที่ผู้ใต้บังคับบัญชา จะสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา หรือลูกจ้างแสดงต่อนายจ้างก็คือ เข้าทำงานก่อนนาย เลิกทำงานที่หลังนาย ถือเอาสิ่งของที่นายให้ ไม่เกียจคร้านการทำงานที่นายมอบหมาย และสรรเสริญนายในที่ที่ฟัง ดังนั้น ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกจ้าง ควรปฏิบัติตามวิธีการ ดังนี้

5.1 ใช้เมตตา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี: ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกจ้าง ควรใช้เมตตา ความมีใจรักดี เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ด้วยการช่วยแบ่งเบาภาระงานของผู้บังคับบัญชา หรือนายจ้าง ตามที่ตนได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ และกระตือรือร้นที่จะทำงานนั้น ด้วยการเข้าทำงานก่อนนาย เลิกทำงานที่หลังนาย

5.2 ใช้กรุณา เป็นฐานให้การสงเคราะห์: เมื่อทราบว่า ผู้บังคับบัญชา หรือนายจ้าง มีปัญหาใดๆ เช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาการประสานงานกับหน่วยงานอื่น หรือมีปัญหาเกี่ยวกับประชาชนที่มาติดต่อ เป็นต้น ในขณะที่

ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกจ้าง มีความสามารถที่จะช่วยเหลือได้ ก็ควรให้การสงเคราะห์ผู้บังคับบัญชา หรือนายจ้าง ด้วยการเข้าไปแก้ไขปัญหานั้นๆ เติมความสามารถของตน

5.3 ใช้มุทิตา เป็นฐานแสดงน้ำใจ: เมื่อทราบว่า ผู้บังคับบัญชา หรือนายจ้างของตน ประสบความสำเร็จ ด้วยดีในการบริหารงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกจ้าง ควรใช้มุทิตา แสดงความพลอยยินดีเมื่อท่านได้ดี เป็นฐานแสดงน้ำใจ ด้วยการนำช่อดอกไม้เข้าไปแสดงความยินดีและความเคารพต่อท่าน พร้อมทั้งนำคุณงามความดีของท่านไปสรรเสริญให้สังคมได้รับรู้

5.4 ใช้อุเบกขา เป็นฐานความเที่ยงธรรม: การบริหารงาน โดยเฉพาะในองค์กรภาครัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ บางครั้ง อาจมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นถึงขั้นเกิดความเสียหายแก่องค์กร เช่น ปัญหาการทุจริต หรือปัญหาความไม่โปร่งใสในการบริหาร เป็นต้น ดังนั้น ผู้ใต้บังคับบัญชาควรใช้อุเบกขา การวางใจเป็นกลาง เป็นฐานความเที่ยงธรรม โดยปล่อยให้เป็นไปตามกระบวนการแห่งกฎหมาย โดยไม่ทำตนเป็นคนพ้องนายเสียเอง และไม่วิ่งเต้นช่วยเหลือนายในทางมิชอบ ทั้งนี้ เพื่อรักษาความกตัญญูต่อนายและความถูกต้องเที่ยงธรรมในองค์กรนั้นไว้

หากบุคคลให้ความเคารพยกย่องและปฏิบัติต่อผู้บังคับบัญชาของตนตามฐานะ ตามวิธีการเหล่านี้ ย่อมบรรลุเป้าประสงค์ คือ การบังคับบัญชาตามสายงานเป็นไปอย่างมีระบบ

6. หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา อาจเป็นไปในระหว่างผู้บริหารในแต่ละระดับกับพนักงาน ในองค์กรในระดับปฏิบัติการ ซึ่งวิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานขององค์กรใดๆ ส่วนใหญ่จะมีการบังคับบัญชากันตามสายงาน เช่น ระดับผู้อำนวยการ รองลงมา เป็นหัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน หัวหน้าแผนก จนถึงเจ้าพนักงานระดับปฏิบัติงาน ดังนั้น ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชา ควรปฏิบัติตามวิธีการต่อไปนี้

6.1 ใช้เมตตา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี: ผู้บังคับบัญชาควรใช้เมตตา ความเอื้ออาทร เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยการสนับสนุน ให้กำลังใจในการทำงานให้มีความเจริญก้าวหน้า และแสดงความพร้อมที่จะมอบความดีความชอบ เช่น การขึ้นเงินเดือนขั้นพิเศษ เป็นต้น แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนที่มีผลงานดีเด่น

6.2 ใช้กรุณา เป็นฐานให้การสงเคราะห์: ผู้บังคับบัญชาควรใช้กรุณา ความสงสาร เป็นฐานให้การสงเคราะห์ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีปัญหา เช่น ปัญหาการทำงานที่ไม่ถนัด หรือปัญหาขาดแคลนการเงินในการเลี้ยงดูครอบครัว เป็นต้น ด้วยการส่งไปเข้ารับการฝึกอบรมวิธีการทำงานที่เป็นหน้าที่ต้องกระทำ หรือให้คำแนะนำการทำอาชีพเสริมรายได้นอกเวลาทำงานประจำ หรือให้ยืมเงินเพื่อการลงทุนประกอบอาชีพเสริม เป็นต้น

6.3 ใช้มุทิตา เป็นฐานแสดงน้ำใจ: เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ทราบถึงความสำเร็จหรือความดีในการทำงานจนมีผลงานเชิงประจักษ์ของผู้ใต้บังคับบัญชาคนใด ผู้บังคับบัญชา ก็ควรใช้มุทิตา แสดงความพลอยยินดี เป็นฐานแสดงน้ำใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชานั้น ด้วยการสรรเสริญความดี การให้รางวัลชมเชย หรือการยกย่องให้เป็นแบบอย่างของคนดีในองค์กร

6.4 ใช้อุเบกขา เป็นฐานความเที่ยงธรรม: การบริหารงานในองค์กรใดๆ ผู้บังคับบัญชาส่วนใหญ่มักพบว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งหลายมีการชิงดีชิงเด่นกัน เพื่อหวังให้ตนมีความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่เร็วขึ้น บางครั้งเกิดพฤติกรรมเกลียดชังกันที่ควรกระทำ เช่น มีการกล่าวโทษกัน ทะเลาะกัน หรือแบ่งพวกกันเป็นก๊กเป็นเหล่า เป็นต้น

ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาควรใช้หลักอุเบกขา การวางใจเป็นกลาง เป็นฐานความเที่ยงธรรม ด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างเที่ยงธรรม ปราศจากความลำเอียงใดๆ โดยให้ความยุติธรรมเสมอภาคกัน หากผู้บังคับบัญชามีการให้

กำลังใจแก่ผู้ได้บังคับบัญชา ยกย่องชมเชยและให้รางวัล และมีความเที่ยงธรรมตามวิธีการเหล่านี้ ย่อมทำให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ การขับเคลื่อนงานในองค์กรเป็นไปตามวัตถุประสงค์

สรุป

พรหมวิหารมี 4 ประการ ประกอบด้วย 1) เมตตา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดี มีเมตตริจิต คิดช่วยเหลือให้ทุกคนในโลกนี้ประสบประโยชน์และความสุขโดยทั่วกัน จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของเมตตานั้นอยู่ที่การฝึกอบรมจิตใจของเราเองเป็นสำคัญ คือ ฝึกจิตให้มีความเยือกเย็น มีเมตตาอารีต่อผู้อื่น 2) กรุณา หมายถึง ความสงสาร คือ คิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์เดือดร้อนได้แก่ ใฝ่ใจในการปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของผู้อื่น 3) มุทิตา หมายถึง ความชื่นบาน กล่าวคือ ความพลอยยินดีด้วยในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีข้อมุทิตานี้เป็นหลักธรรมของผู้มีลักษณะใจกว้างขวาง และ 4) อุเบกขา หมายถึง การวางใจเป็นกลาง โดยพิจารณาข้อเท็จจริง กล่าวคือ ในการตัดสินเรื่องใดๆ จะต้องพิจารณาใคร่ครวญด้วยปัญญา มีเหตุผลอย่างถูกต้อง

มนุษยสัมพันธ์ คือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ที่มุ่งให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือประสานงานกัน ให้ดำเนินงานต่างๆ อย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ เทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์อาจแบ่งได้ 2 ระดับ คือ 1) การสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้าน 2) การสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร

แนวทางการใช้หลักพรหมวิหารเป็นฐานการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในมวลมนุษย์

1. หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว วิธีการควรใช้หลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเที่ยงธรรมต่อกัน ซึ่งจะเป็นการสร้างรากฐานแห่งความรักและซื่อสัตย์ต่อกันที่มั่นคง เช่นนี้ จะทำให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ เกิดความอบอุ่นในครอบครัว
2. หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับญาติ วิธีการควรใช้หลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเที่ยงธรรม ตามสมควรกับสถานภาพของความเป็นญาติ เช่นนี้ จะทำให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ ได้สร้างความรู้สึกความผูกพันความเป็นญาติระหว่างกัน
3. หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน วิธีการควรใช้เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเที่ยงธรรม เพื่อแสดงความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ความจริงใจและความเป็นมิตรต่อเพื่อนบ้าน เช่นนี้ จะทำให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ ได้สร้างความปรองดองและความร่วมมือในการกิจที่ต้องทำร่วมกัน
4. การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในองค์กร วิธีการควรใช้เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเที่ยงธรรม ในการสร้างความจริงใจ และแสดงน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงานในองค์กร เช่นนี้ จะทำให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ ได้สร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพในการทำงานในองค์กร
5. หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา วิธีการควรใช้เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเที่ยงธรรม ในการให้ความเคารพยกย่องผู้บังคับบัญชาตามฐานะ เช่นนี้ จะทำให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ การบังคับบัญชาตามสายงานเป็นไปอย่างมีระบบ
6. หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา วิธีการควรใช้เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นฐานให้เกิดความปรารถนาดี ให้การสงเคราะห์ แสดงน้ำใจ และเที่ยงธรรม ในการให้กำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ยกย่องชมเชยและให้รางวัล เช่นนี้ จะทำให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ การขับเคลื่อนงานในองค์กรเป็นไปตามวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2554). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปลและเรียบเรียง. (พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับรวมเล่ม). กรุงเทพมหานคร: บริษัทนาเพรส จำกัด.
- วิจิตร อวาทกุล. (2539). การประชาสัมพันธ์หลักและวิธีปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.
- วินิจ เกตุขำ. (2535). มนุษย์สัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพรีนติ้งเฮาส์.
- สมพร สุทัศน์ย์. (2542). มนุษย์สัมพันธ์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปลและเรียบเรียง. (2554). วิสุทธิมรรค (ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร.
- ไสว มาลาทอง. (2542). คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครองประชาชน ผู้สนใจทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- หลวงวิจิตรวาทการ. เทคนิคการสร้างมนุษย์สัมพันธ์. สืบค้นเมื่อ 14 มี.ค. 2558 แหล่งที่มา: 3.172.198.146 /kid_job /ms6_47/chittra/page13.